

Н.Ю. Сабіна, к.е.н., ст. викл.

К.І. Семенченко, студ.

Донецький державний університет управління

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Проаналізовано сучасний стан розвитку малого бізнесу та висвітлено його роль в економіці України. Розглянуто особливості оподаткування малих підприємств в Україні та світі.

Ключові слова: *малий бізнес, суб'єкти малого бізнесу, єдиний податок, оподаткування.*

Актуальність дослідження та постановка проблеми. Малий бізнес є органічним структурним елементом ринкової економіки та атрибутом сучасної моделі господарювання. Специфіка та своєрідне функціональне призначення малого бізнесу набуває особливого значення для країн, які йдуть шляхом відтворення ринкової системи господарювання. Світовий досвід показує, що малий бізнес є однією із рушійних сил економічного розвитку, ефективним засобом структурної перебудови, активізації інноваційної діяльності, подолання диспропорцій на окремих сегментах ринку, утворення нових робочих місць і зниження безробіття. Малий бізнес надає економіці гнучкості, мобілізує значні фінансові та виробничі ресурси, сприяє формуванню конкурентного середовища і тим самим свідчить про рівень розвитку економіки країни та ступінь демократизації суспільства. В сучасних умовах глобалізації та трансформації економічних процесів, подальший розвиток малого бізнесу в Україні потребує глибокого дослідження напрямків стимулювання його розвитку шляхом застосування спрощеної системи оподаткування обліку та звітності. Саме використання особливих режимів оподаткування для підтримки як пріоритетних видів господарської діяльності, так і безпосередньо окремих груп суб'єктів підприємництва є одним зі шляхів забезпечення ефективного їх розвитку.

Мета статті. Основною метою статті є висвітлення сучасного стану розвитку малого бізнесу в Україні та світі, визначення особливостей оподаткування малих підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розвитку малого бізнесу знайшли відображення в дослідженнях А.І. Барановського, М.Д. Білика, З.С. Варналія, Л.І. Воротиної, І.Г.

Ганечко, Ю.І. Єханурова, О.В. Жука, В.П. Кузьменко, М.Г. Чумаченко, Д.В. Ляпіна, О.В. Титаренко, А.І. Амоші, Ю.Ю. Юрченко та інших відомих вітчизняних науковців та економістів.

Однак у зв'язку із наявністю різних наукових пропозицій та великою кількістю поглядів, особливість розвитку малого бізнесу та пошуки оптимізації оподаткування малого бізнесу вимагають подальшого дослідження цього напрямку в Україні та світі.

Викладення основного матеріалу дослідження. Основним і невід'ємним елементом ринкової економіки є малий бізнес. Малий бізнес – це самостійна, систематична господарська діяльність малих підприємств будь-якої форми власності та фізичних осіб, яка проводиться на власний ризик з метою отримання прибутку [1].

Важливу роль в економічному розвитку країни відіграє малий бізнес, а саме: збільшення зайнятості населення та зменшення безробітних, диверсифікація товарів, робіт і послуг, збільшення ефективності виробництва, демократизації ринкових відносин, ефективне використання ресурсів, інноваційні зрушення в економіці країни, розвиток конкурентного середовища.

Згідно із Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. № 4618-VI [2] та внесенням відповідних змін до Господарського кодексу [3], суб'єктами малого підприємництва визначено:

– фізичних осіб, зареєстрованих в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, в яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 млн. євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

– юридичних осіб – суб'єктів господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 млн. євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

В Україні для розвитку суб'єктів малого бізнесу передбачена можливість застосування альтернативних варіантів оподаткування (рис. 1) [4].

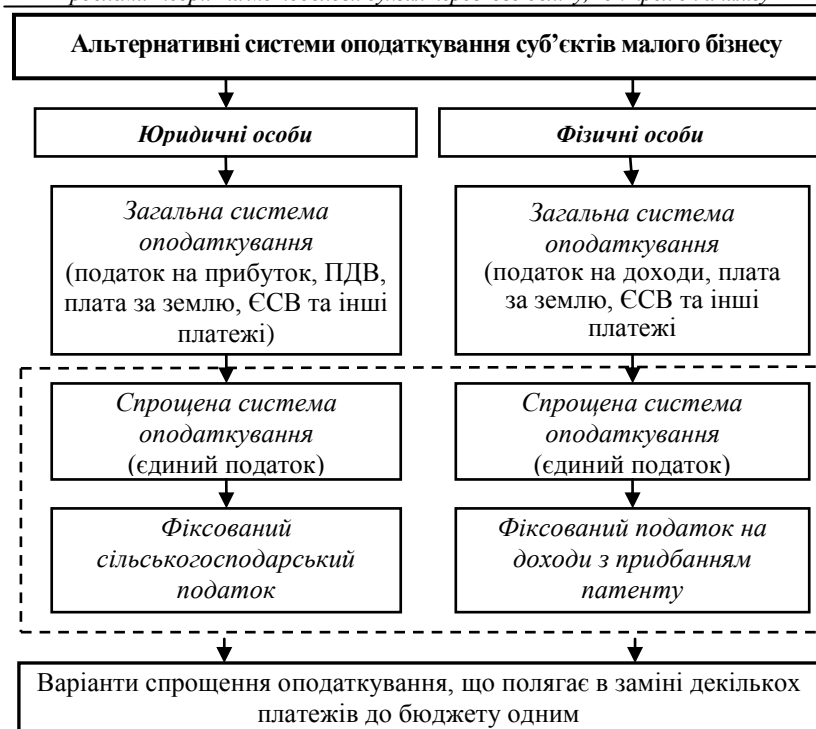

Рис. 1. Альтернативні системи оподаткування суб'єктів малого бізнесу

Альтернативні системи оподаткування суб'єктів малого бізнесу – це система, що має свій порядок, методи, взаємозв'язки між податками і зборами, правила обчислення та сплати податкових платежів, які відрізняються від традиційної системи, і яка вводиться державою для спрощення та податкового стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва. Головною ідеєю альтернативних систем оподаткування є заміна багатьох податків єдиним.

Суб'єкти господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, поділяються на групи платників єдиного податку (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Групи платників єдиного податку

Група	Обсяг доходу (календарний рік)	Кількість найманих осіб	Ставка єдиного податку (на 01.01.2013)
I	не перевищує 150000 грн.	без найманих працівників	1–10 % від мінімальної заробітної плати
II	не перевищує 1000000 грн.	не перевищує 10 осіб	2–20 % від мінімальної заробітної плати
III	не перевищує 3000000 грн.	не перевищує 20 осіб	а) 3 % від доходу у разі сплати ПДВ; б) 5 % від доходу у разі включення ПДВ до складу єдиного податку
IV	не перевищує 5000000 грн.	не перевищує 50 осіб	а) 3 % від доходу у разі сплати ПДВ; б) 5 % від доходу у разі включення ПДВ до складу єдиного податку
V	не перевищує 20000000 грн.	не обмежена	а) 5 % від доходу у разі сплати ПДВ; б) 7 % від доходу у разі включення ПДВ до складу єдиного податку
VI	не перевищує 200000000 грн.	не обмежена	а) 5 % від доходу у разі сплати ПДВ; б) 7 % від доходу у разі включення ПДВ до складу єдиного

У структурі сучасної ринкової економіки малий бізнес є вихідним, найбільш чисельним, а тому і найбільш поширеним сектором економіки. За інформацією з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України, станом на 01.10.2013 р. було зареєстровано 6863084 суб'єкти господарської діяльності, з них: 1441459 юридичних осіб та 5421625 фізичних осіб – підприємців (рис. 2) [6].

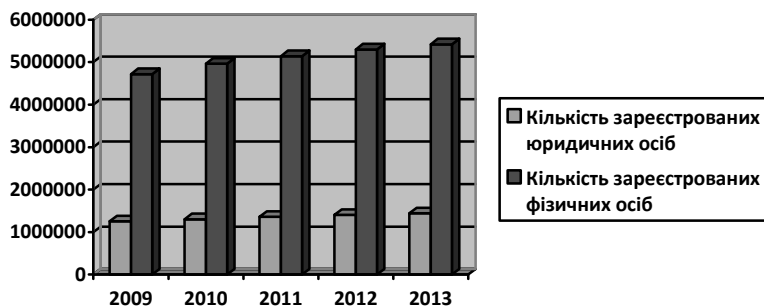

Рис. 2. Аналіз розвитку малого бізнесу в Україні за 2009–2013 рр. [6]

За останні два роки поступово відбувалось збільшення кількості юридичних осіб та зменшення фізичних осіб – підприємців. Так, у 2011 р. кількість юридичних осіб збільшилася на 2,53 %, а у 2012 р. – на 2,25 % і станом на 01.10.2013 р. становила 1441459. Кількість фізичних осіб – підприємців станом на 01.10.2013 р. становила 5421625 одиниць, що на 0,71 % менше, ніж за відповідний період минулого року.

За даними Держкомстату України, станом на 01.01.2012 р. в структурі вітчизняного підприємництва за розміром підприємництва частка малих підприємств становила 93,7 %, середніх – 5,7 % та великих – 0,6 %. Протягом 2010–2013 рр. ці показники не зазнали суттєвих змін.

Малі форми підприємництва відіграли провідну роль у створенні ефективної ринкової економіки багатьох держав світу, оскільки створюють додаткові робочі місця, скорочують рівень безробіття, що сприяє зростанню податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів внаслідок розширення кола платоспроможних осіб [7].

Практика застосування податкових режимів зарубіжних країн становить певний інтерес для України, і загальні риси, властиві багатьом країнам, потрібно враховувати під час формування державної політики підтримки малого підприємництва в Україні. Для визначення необхідних змін в оподаткуванні малого підприємництва необхідно проаналізувати особливості оподаткування суб'єктів малого підприємництва в зарубіжних країнах (табл. 2) [8].

Аналіз оподаткування малих підприємств у різних країнах світу

Країна	Критерій переходу на спрощену систему оподаткування		Ставка податку, %	Інші умови
	випорг	к-ть працівників		
1	2	3	4	5
Росія	15 млн. руб.	100	6	Не можуть перейти на спрощену систему: страхові компанії, банки, довірчі товариства, суб'єкти підприємства, що здійснюють діяльність з обміну валют, торгівлю лікеро-горілчаними виробами
			15	
Франція	10,5 млн. дол.	50	15	75 % власності належить приватним особам
США	50–75 тис. дол.	100	25	Не належать до малого бізнесу: банківська справа, страхування, юридична сфера, бухгалтерський облік, готельна або ресторанна справа
	15000–18333 тис. дол.		38	

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5
Японія	13 млн. дол.	30	18	Сплачений капітал менший за 100 млн. єн
Велико-британія	20 млн. дол.	100	21	Оподаткований прибуток менший ніж 300 тис. фунтів стерлінгів
Литва	25 тис. дол.	50	15	Підприємство не повинно займатись певними видами діяльності, пов'язаними з виробництвом та реалізацією алкогольної продукції, нафти та продуктів нафтопереробки,

				продовольства тощо
Болгарія	110 тис. дол.	50	10–20	Розмір податку залежить від місця розташування та параметрів діяльності (категорії готелю та кількості місць у ньому, площі магазину, кількості місць у ресторані)

Практика застосування податкових режимів зарубіжних країн становить певний інтерес для України, і загальні риси, властиві багатьом країнам, потрібно враховувати під час формування державної політики підтримки малого підприємництва в Україні.

Французька модель спрощених режимів оподаткування застосовується протягом багатьох десятиріч і стала «базовою моделлю» для інших європейських країн. Україна знаходиться на етапі становлення національної податкової системи формування спрощених режимів оподаткування, робить перші кроки в розбудові такої системи, що й нерідко приводить до неадекватних наслідків. Прикладом цього є прийняття низки законів України, норми яких вносять суттєві зміни в порядок сплати суб'єктами господарювання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Малий бізнес як самостійний й водночас важливий елемент ринкової системи господарювання істотно впливає на структурну перебудову економіки країни, сприяє економії та раціональному використанню ресурсів, створює сприятливе середовище для розвитку конкуренції й усунення монополізму, забезпечує сильні стимули до інноваційних процесів та високоєфективної праці. Проте належний розвиток малого бізнесу вимагає гнучкої й водночас виваженої системи оподаткування цього сектора економіки. В сучасних умовах малий бізнес зайняв міцні позиції в економіці більшості розвинених країн світу. Порівнюючи стан розвитку малого підприємництва України з іншими країнами з розвинутою ринковою економікою, варто зауважити, що зі 180 країн Україна посідає 145 місце за спроможністю розвитку малого бізнесу. Наприклад, у країнах Євросоюзу частка малого бізнесу в загальних обсягах ВВП складає 60–70 %, при цьому частка працюючих на малих підприємствах також є досить високою і в середньому складає більше 50 % всього працевлаштованого населення. Разом з тим, зростання національної економіки, створення конкурентного середовища та забезпечення ефективної зайнятості населення висувують на передній план проблему створення необхідних умов для підвищення підприємницької активності та інноваційного розвитку малого бізнесу. Аналізуючи досвід країн світу, можна зробити

висновок, що у зарубіжних країнах найпоширенішою формою стимулювання розвитку малого бізнесу є створення для них особливих умов оподаткування шляхом введення спеціальних податкових правил чи застосування загальних правил з окремими пільгами для малих підприємств.

З метою побудови ефективної системи оподаткування малого бізнесу доцільними будуть подальші дослідження направлені на вивчення зарубіжного досвіду оподаткування малих підприємств та запровадження дієвого механізму застосування спрощених режимів оподаткування в Україні.

Список використаної літератури:

1. *Алексєєнко В.* Роль малого бізнесу в економіці України / *В.Алексєєнко* // Економічний вісник університету : зб. наук. праць. – Переслав-Хмельницький, 2009. – Вип. 13.
2. Облік та оподаткування підприємств малого бізнесу / *П.Й. Атамас, Т.М. Козир, С.І.Дробязко та ін.* – К. : Центр навчальної літератури, 2012. – 416 с.
3. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page2>.
4. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : закон України від 22.03.2012 № 4618-VI // Законодавство України / ВР України. – К., 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
5. Оподаткування в Україні : навч. посібник / за ред. *Н.І. Редіної*. – К. : Центр навч. літ-ри, 2009. – 544 с.
6. Основні показники стану державної реєстрації суб'єктів господарської діяльності в Україні станом на 01.10.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.drsu.gov.ua/show/11805>.
7. Податковий кодекс України : від 02.12.2010 № 2755-VI // Законодавство України / ВР України. – К., 2010 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
8. Спрощене оподаткування – загальноприйнята світова практика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academia.org.ua/?p=282>. – Назва з екрану.

9. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні : закон України від 21.12.2000 № 2157-III, поточ. ред. від 01.07.2010 // Законодавство України / ВР України. – К., 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2157-14>. – Назва з екрану.

САБИНА Наталя Юріївна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри обліку і аудиту Донецького державного університету управління.

Наукові інтереси:

– удосконалення оподаткування та розвитку малого бізнесу, як інструменту економічного розвитку України.

Тел.: (050)594–88–55.

E-mail: natalja-sabina@rambler.ru.

СЕМЕНЧЕНКО Катерина Ігорівна – студентка кафедри обліку і аудиту Донецького державного університету управління.

Наукові інтереси:

– оподаткування малого бізнесу;
– особливості бухгалтерського та податкового обліку у малому бізнесі.

Тел.: (050)052–72–87.

E-mail: ekaterunasemenchenko@yandex.ru.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2013